

Organik Tarımda Üreticilerin Karşılaştıkları Sorunlar (Mardin İli Örneği)

Veysi ACIBUCA¹ Abdullah EREN¹ Dilek BOSTAN BUDAK²

¹Mardin Artuklu Üniversitesi Kızıltepe Meslek Yüksekokulu, Bitkisel ve Hayvansal Üretim Bölümü, Mardin
²Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana
veysiacibuca@artuklu.edu.tr

Öz

Türkiye’de organik tarım faaliyetleri 1980’li yıllardan itibaren hızlı bir şekilde gelişme göstermiş olup, 2002 yılı ile 2016 yılları arasında organik tarım yapılan alanlarda yaklaşık 10 kat artış olmuş, aynı dönemde organik tarımsal üretim 300 000 tondan yaklaşık 2.5 milyon tona yükselmiştir. Ancak Türkiye’nin organik ürün üretiminde sahip olduğu fırsatlar göz önüne alındığında, söz konusu rakamlar mevcut potansiyelin tam olarak kullanılmadığını göstermektedir. Organik ürün üretiminin yaygınlaştırılması için yayım faaliyetlerinin yapılması önemli olduğu kadar, mevcut organik üretim faaliyetlilerinin devam ettirilmesinde üreticilerin sorunlarının tespit edilmesi ve bu sorunların çözümü konusunda öneriler sunulması da önem taşımaktadır. Bu çalışmada 2017 yılında Mardin ili ve ilçelerinde organik tarım faaliyetlerinde bulunan üreticilerin sosyo-ekonomik durumları ve sorunlarının tespiti amacıyla yüz yüze görüşme ve telefon yöntemiyle anket uygulaması yapılmıştır. Bu amaçla 2017 yılında çiftçi kayıt sisteminde bulunan 89 üreticiden 52 tanesine ulaşılmıştır. Elde edilen verilere SPSS 22.00 versiyonu kullanılarak frekans, yüzde ve parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre çiftçilerin yaş ortalamasının yüksek ve eğitim düzeyinin düşük olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin tamamına yakın kısmının bağcılık faaliyetinde bulunduğu, %50’sinin 20 dekar ve altındaki alanlarda organik tarım yaptığı tespit edilmiştir. Anket yapılan üreticilerin en önemli sorunlarının pazarlama sorunları, sözleşmeli üretimin olmaması, kullanılan ilaçların etki etmemesi ve yetiştirme teknikleri konusundaki bilgi eksikliği olduğu gözlenmiştir. Üreticilerin organik tarımla ilgili önemli sorunlarının olduğu ancak desteklemelerden faydalanma amaçlı organik tarıma devam etmeyi düşündükleri, hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda bilgi eksikliklerinin olması ve üretim tekniklerini bilmemelerinin de elde ettikleri gelirin düşük olmasına neden olduğu düşünülmektedir. Özellikle sadece bir sorunla karşılaştıklarında bilgi edinme kaynaklarından faydalanmaları üreticilere yönelik yayım faaliyetlerinin artırılmasını önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Organik tarım, tarımsal yayım, üretici sorunları.

The Faced Problems of Organic Farming Producers (Sample of Mardin Province)

Abstract

Organic farming activities in Turkey have started to develop rapidly after the 1980s; and between the years 2002-2016, approximately a tenfold increase took place in areas where organic farming was being practiced and the organic agricultural production has shown a rise from 300 000 tons to 2.5 million tons within the same period. However, when Turkey’s potential of organic production is taken into consideration, the mentioned production rates show that the current potential is not used efficiently. Determining the problems faced by producers in maintaining the current organic production activities and providing them with solutions for solving these problems is as important as the dissemination activities for making the organic production widespread. In this study, a face-to-face meeting and a phone-call based survey were applied in order to determine the problems and socioeconomic circumstances of the producers who have been in the act of organic production in Mardin province and its districts in 2017. To that end, 52 out of 89 registered producers were reached. The gathered data were analysed through one of the tests without frequency, percentage and parametric, Mann-Whitney, using SPSS version 22.00. According to the result of the study, it was determined that farmers’ age average is high and their education level is low. also it was found out that almost all of the producers are dealing with grapery, while %50 of them are doing organic farming in an area of 20 decares and less. For the producers to whom the survey was applied, the most

important problems observed are marketing issues, absence of contract production, the used pesticides' being ineffective and the lack of information in cultivation techniques. It is thought that producers have a low income because they keep doing organic farming in order to benefit from the agricultural supports despite having important problems; they do not have any production techniques and the ability to cope with diseases and pests. That they are not aware of the possibility of benefiting from the knowledge acquisition sources when a single problem is faced makes the need for increasing the dissemination activities for producers especially important.

Keywords :Organic agriculture, agricultural extension, producer problems.

Giriş

Tarımsal ürünlerin tüketiminde temel amaçlardan biri insan vücudunun ihtiyaç duyduğu besin maddelerinin alınması yoluyla sağlıklı yaşamaya devam etmektir. Bunun için de tüketilen gıdaların insan sağlığına zarar verebilecek etkilere (kimyasal ilaç kalıntısı, aflatoksin vb.) sahip olmaması gerekir. Özellikle II. Dünya savaşı sonrasında tarımsal üretimde kimyasal ilaç ve gübre kullanımının artması üretim ve verim miktarını arttırmış ise de, çevre ve insan sağlığına olumsuz etkilerinin ortaya çıkmasıyla organik tarım kavramı yeniden gün yüzüne çıkmıştır (Ataseven ve Güneş, 2008).

Organik tarım, üretim kararının verilmesi süreciyle başlayıp pazarlama aşamasına kadar kendine özgü prensipleri bulunan sürdürülebilir ve kontrollü bir tarım şeklidir. Geleneksel tarım uygulamaları artan gıda talebini karşılayabilmek için yoğun girdi kullanımı yoluyla maksimum ürün elde etmeyi amaçlarken, organik tarım sistemi üretimde sürdürülebilirliği esas almaktadır (Yorgancılar, 2016). Uluslararası Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM)'nun 2016 yılı yıllık raporuna göre, 2015 yılında Dünya'da 179 ülkede yaklaşık 50.9 milyon hektarlık alanda 2.4 milyon üretici tarafından organik tarım yapılmaktadır. Yine aynı rapora göre Dünya organik tarım ticareti 81.6 milyar dolar olup, ticarete en önemli payı sırasıyla ABD (39.7 milyar dolar), Almanya (9.5 milyar dolar) ve Fransa (6.1 milyar dolar) elde etmektedir (Anonymous, 2015).

Türkiye'de organik tarım faaliyeti 1980'li yıllarda Avrupa'lı ithalatçıların ülkemizden organik ürün talep etmesiyle gelişmeye başlamıştır (Adanacıoğlu ve ark., 2012). Ülkemizde 2016 yılında 523 778 hektarlık alanda, 67 878 üretici tarafından yaklaşık 2.5 milyon ton organik ürün üretimi yapılmıştır (Anonim, 2017a). Türkiye organik ürün üreticisi sayısı bakımından dünyada ilk 10 ülke arasındadır (Anonymous, 2015).

Türkiye'de organik tarım hızla gelişmekte olup 2002 yılı ile 2016 yılları arasında organik tarım yapılan alanlarda yaklaşık 10 kat artış olduğu, organik tarımsal üretim miktarının ise aynı dönemde 300 000 tondan yaklaşık 2.5 milyon tona çıktığı tespit edilmiştir (Anonim, 2017a). Ülkemizdeki organik ürün üretimi, yurtdışından taleplerin artması, Tarım Bakanlığının organik üretimi desteklemesi, üniversiteler, araştırma kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yerli tüketicilerin ve kamuoyunun konuya ilgi göstermesi, iç pazarın oluşumu vb. gelişmeler sonucu hızla artmaktadır (Demiryürek, 2011).

Mardin ilinde 2002 yılında organik tarıma bir üretici ile başlanmış olup, Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB)'nın Organik Tarımın Yaygınlaştırılması ve Kontrolü Projesi kapsamında, ilde organik tarımın yaygınlaştırılması için özellikle organik tarıma elverişli olan arazi sahiplerine TOB İl/İlçe Müdürlüklerince eğitim ve seminerlerin verilmesi neticesinde 2017 yılındaki çiftçi kayıt sistemi (ÇKS) kayıtlarına göre araştırmaya konu olan 89 organik tarım üreticisi tespit edilmiştir (Anonim, 2017b). Mardin İlinde anket yapılan üreticilerin tamamına yakın kısmını bağcılık yapan ve genelde dağlık kesimlerde yaşayan işletme sahipleri oluşturmaktadır. İl'de 2016 yılı TÜİK verilerine göre 282 760 ton sofralık ve kurutmalık, 63 737 ton şaraplık üzüm üretimi yapılmıştır. Söz konusu rakamlar ülkemizin 2016 yılı toplam üzüm üretiminin (4 milyon ton) yaklaşık %8.6'sını oluşturmaktadır (Anonim, 2017c).

Bu çalışma ile Mardin ilinde organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri, işletmelerin yapısal özellikleri, üreticilerin organik tarıma başlama nedenleri ile gelecekte bu faaliyeti devam ettirme eğilimleri ve karşılaştıkları sorunlar incelenmiş olup bazı çözüm önerileri sunulmuştur.

Materyal ve Metod

Araştırmanın ana materyalini Mardin ilinin Artuklu, Midyat, Mazıdağı, Nusaybin ve Derik ilçelerinde 2017 yılı ÇKS kayıtlarına göre organik tarım sistemine kayıtlı 89 üretici oluşturmaktadır. Üreticilerin tamamına ulaşılması hedeflendiği için araştırmada tamsayım yöntemi kullanılmıştır. Ancak anket yapılmak istenen üreticilerden 21 tanesi ankete katılmak istemediğini belirtmiş, 16 kişiye ise ulaşamadığı için toplam 52 üretici ile anket yapılmıştır. Anketler araştırmacı tarafından 2017 yılının Haziran ve Eylül ayları arasında telefonla görüşme veya ulaşılabilen çiftçilerle yüz yüze görüşme tekniği uygulanarak yapılmıştır. Anketler dışında organik tarımla ilgili önceden yapılmış çalışmalar, ulusal ve uluslararası veriler ikincil veri olarak kullanılmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler SPSS 22.00 paket programı kullanılarak frekans değerleri ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Ölçek güvenilirliği testi sonucu %70.8 olarak tespit edilmiş olup, verilerin genel olarak telefon yoluyla alınması nedeniyle ölçek güvenilirliğinin orta seviyede olmasına etki ettiği düşünülmektedir. Verilerin normal dağılıma uygun olmaması nedeniyle parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Araştırma Bulguları

Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Anket yapılan 52 çiftçiden 51 tanesi erkek, 1 tanesi kadın'dır. Bu durum genel olarak bölgede ataerkil bir yapının hâkim olması nedeniyle işletmelerin aile reisi olarak görülen erkek tarafından yönetilmesi ve miras paylaşımlarında kadınların tarım arazilerinden pay almamasından kaynaklanmaktadır. Karahan ve ark. (2015)'nin yaptıkları çalışmada Bursa ilinde organik çilek yetiştiriciliği yapan işletme sahiplerinin %99'u erkek, %1'i ise kadın olarak tespit edilmiştir. Ankete katılan üreticilerin %96.2'si evli olup, %3.8'i ise bekârdır.

Çizelge 1'de anket yapılan üreticilerin bazı sosyo-ekonomik özellikleri gösterilmiş olup, elde edilen verilere göre 42 yaş ve üzerinde olan çiftçilerin oranı %84.6 olarak tespit edilmiştir. Anket yapılan üreticilerin %5.8'i okuma yazma bilmemekte, %55.7'si ilkökul, %9.6'sı ortaokul, %23.1'i lise ve %5.8'i ise lisans mezunudur. Tarımla uğraşan kişilerin genel olarak yaş ortalaması yüksek, eğitim düzeyi ise düşüktür. Torun (2011)'un Kocaeli ilinde organik tarım üreticileri ile yaptığı çalışmada 46 yaş ve üzerinde olan çiftçilerin oranı %82.3 olarak tespit edilmiştir.

Çalışmada lisans mezunu olan 3 üreticiyle yapılan görüşmede, üreticilerin asıl işleriyle (öğretmen, akademisyen ve biyolog) ilgilendikleri, üretim yaptıkları arazileri miras yoluyla edinmeleri nedeniyle de yabancı işgücü çalıştırmak suretiyle tarımsal faaliyette buldukları bilgisi alınmıştır.

Tarımsal faaliyetlerde iş ve aile yaşantısının bir bütün olarak görülmesi ve işletmedeki işlerin genelde aile işgücü kullanılarak yapılması hane halkı sayısını önemli kılmaktadır. Çalışmada hane halkı sayısı 10 ve üzeri olanlar %7.7, 7-9 olanlar %46.2, 4-6 olanlar %26.9 ve 1-3 olanlar %19.2 olarak tespit edilmiştir. 58 yaş ve üstü olan bireylerde hane halkı sayısı 1-3 arasında olanlar %22.2 olarak tespit edilmiş olup, bu durumun ailedeki gençlerin evlenmesi neticesinde birey sayısının azalmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Anket yapılan üreticilerin tarımsal faaliyette buldukları arazilerin tamamı mülk arazilerden oluşmaktadır. İşletmelerin %38.5'inin tarımsal arazi büyüklüğü 101 dekar ve üstündedir. Küsek ve ark. (2015)'nin elde ettiği verilere göre ülkemizde ortalama arazi büyüklüğü 59 dekar olup, ortalama 11 parselde üretim yapılmaktadır. Araştırma yapılan bölgede ise ankete katılan üreticilerden 21 dekar ve üzerinde tarımsal araziye sahip olanların tamamı 1'den fazla parselde üretim yapmaktadır. Anket yapılan işletmelerin organik tarım yaptıkları arazi büyüklüğüne bakıldığında 40 dekar ve altındaki arazilerde organik tarım yapan üreticilerin oranı %90.4 olarak tespit edilmiştir. Üreticilerin %94.2'sinin sadece organik üzüm yetiştiriciliği ve %5.8'inin de bağcılıkla birlikte ceviz üretimi yaptığı tespit edilmiştir. Üreticiler konvansiyonel tarım yaptıkları alanlarda arazinin eğim durumuna göre tarla bitkileri veya bahçe bitkileri üretimi yapmaktadırlar.

Üreticilerin tamamı tarımla çocukluklarından beri uğraştıklarını belirtmiş olup, organik tarıma ne zaman başladıkları ile ilgili soruya %82.7'si 2-4 yıl, kalan %17.3'ü ise 5-7 yıldır organik tarım yaptıklarını ifade etmişlerdir. Organik tarım uzun yıllardır gündemde olduğu halde anket yapılan üreticilerin organik tarıma geçişinde Tarım ve Orman Bakanlığının projesinin etkili olması, bu konuda yapılması gereken yayım faaliyetlerinin geçmiş yıllarda ya tam olarak yapılmadığının ya da üreticilerin yapılan yayım çalışmalarından ikna olmadığını göstermektedir.

Çizelge 1. Anket yapılan üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri

Sosyo-ekonomik özellik	Frekans	%
Yaş		
18-25	0	0
26-33	5	9.6
34-41	3	5.8
42-49	15	28.8
50-57	11	21.2
58 ve üzeri	18	34.6
Eğitim		
Okuma yazma bilmeyen	3	5.8
İlkokul	29	55.7
Ortaokul	5	9.6
Lise	12	23.1
Önlisans	0	0
Lisans	3	5.8
Hane halkı sayısı		
1-3 kişi	10	19.2
4-6 kişi	14	26.9
7-9 kişi	24	46.2
10 ve üzeri	4	7.7
Tarımsal arazi büyüklüğü		
20 da ve altı	2	3.8
21-40 da	7	13.5
41-60 da	9	17.3
61-80 da	5	9.6
81-100 da	9	17.3
101 da ve üstü	20	38.5
Organik tarım yapılan alan		
20 da ve altı	26	50.0
21-40 da	21	40.4
41-60 da	2	3.8
61-80 da	2	3.8
81-100 da	1	1.9
100 da ve üstü	0	0

Üreticilerin %69.2'si tarım dışı bir gelire sahip olduğunu belirtmiş olup %30.8'i ise tarım dışında herhangi bir gelirin olmadığını ifade etmiştir. Tarım dışı gelire sahip olma durumu ile üreticilerin yaşı arasındaki ilişkinin incelenmesi için Mann-Whitney U testi yapılmış olup bu amaçla anket yapılan çiftçiler 40 yaş ve altı ile 41 yaş ve üstü olmak üzere 2 gruba ayrılmıştır. Yapılan analiz neticesinde 40 yaş altı üreticiler (Mdn = 21.75) ile 41 yaş ve üstü üreticiler (Mdn =27.36) arasındaki bağlantı puanlarında anlamlı bir fark bulunamamış ($U = 138$, $z = -1.205$, $p = 0.228$) olup, yaş ile tarım dışı gelire sahip olma arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Araştırmaya katılan üreticilerin tarım dışı gelire sahip olma durumlarının yaş değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları

Yaş	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
40 yaş ve altı	8	21.75	174.0	138.0	0.228
41 yaş ve üstü	44	27.36	1204		

Üreticilerin yıllık tarımsal gelirlerine bakıldığında %50'si tarımsal faaliyetlerinden yılda 10 000 TL'den daha az, %25'i 10 000-20000 TL arasında, %19.2'si 20 000-30 000 TL arasında ve %5.8'si ise 30 000-40 000 TL arasında bir kâr elde ettiğini belirtmiştir (Çizelge 3). Üreticilerin gelir seviyesinin düşük olması tarımsal yayım faaliyetlerine olan ilgi ve isteği de azaltmaktadır (Atsan ve ark., 2009). Araştırma bölgesinde organik tarım faaliyetlerinin gelişmemesine üreticilerin tarımsal gelirlerinin düşük olmasının da etki edebileceği düşünülmektedir.

Çizelge 3. Anket yapılan üreticilerin tarımsal faaliyetlerden elde ettiği gelir miktarı

Gelir Miktarı	Üretici Sayısı	%	Kümülatif (%)
10 000 TL ve daha az	26	50.0	50.0
10 001 – 20 000 TL	13	25.0	75.0
20 001 – 30 000 TL	10	19.2	94.2
30 001 – 40 000 TL	3	5.8	100.0
Toplam	52	100	100

Tarımsal gelirin düşük olmasının en önemli nedeni olarak arazilerin küçük olması ile organik tarım yapılan alanlarda hastalık ve zararlılarla mücadelenin iyi yapılamaması nedeniyle verim miktarının düşük olmasıdır. Organik tarımda çiftlik gübresinin kullanılıyor olması organik tarım yapan üreticilerin hayvancılık yapmalarına da etki etmektedir. Ancak anket yapılan üreticilerin %42.3'ünün hayvancılıkla uğraştığı, %57.7'sinin ise hayvan varlığının olmadığı tespit edilmiştir. Hayvan varlığı olan işletmelerin ailenin ihtiyaç duyduğu hayvansal ürünlerin elde edilmesi amacıyla hayvancılık yaptığını ifade etmesi de üreticilerin çiftlik gübresi kullanımı konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmadığını göstermektedir.

Üreticilerin Bilgi Edinme Kaynakları ve Sorunları

Araştırma bölgesinde organik tarımın sınırlı sayıdaki üretici tarafından yapılması bilgi edinme kaynaklarını ve üreticilerin organik tarımdan nasıl haberdar olduklarını daha da önemli kılmaktadır. Organik tarımdan nasıl haberdar oldukları ile ilgili soruya anket yapılan üreticilerin %73.1'i TOB İl/ilçe Müdürlükleri vasıtasıyla, %17.3'ü tavsiye üzerine ve %9.6'sı Radyo/TV/İnternet vasıtasıyla organik tarımdan haberdar olduğunu ifade etmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Anket yapılan üreticilerin organik tarım faaliyetinden haberdar olma şekilleri

Bilgi Kaynağı	Üretici Sayısı	%	Kümülatif (%)
Tavsiye üzerine	9	17.3	17.3
TOB vasıtasıyla	38	73.1	90.4
Radyo/TV/İnternet	5	9.6	100
Toplam	52	100	100

Bilgi edinme kaynaklarıyla ilgili sonuçlar, çalışma bölgesinde organik tarımla ilgili yayım faaliyetlerinin sadece Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yapıldığını göstermektedir. Kenanoğlu Bektaş ve Miran (2006)'ın Manisa ve İzmir illerinde organik tarım faaliyetiyle ilgili yaptığı çalışmada üreticilerin %67.5'i dışsatım firmaları, %12.5 i Tarih, %7.5'i Tarım İl/ilçe Müdürlüğü, %7.5'i diğer üreticiler, %2.5'i tüccarların etkisi ve %2.5'i de kontrol ve sertifikasyon kuruluşları vasıtasıyla organik tarıma başladığını ifade etmiştir. Araştırma yaptığımız bölgede kontrol ve sertifikasyon kuruluşları ile organik tarımsal ürün pazarlayan firmaların bulunmaması üreticilerin sınırlı sayıda bilgi edinme kaynağı olmasında etkili olmuştur.

Üreticilerin %57.7'si organik tarımın ilaçsız ve gübresiz tarım olduğunu, %42.3'ü ise çevre, doğa ve insan sağlığına faydalı tarım şekli olduğunu ifade etmiştir. Üreticilerin eğitim durumları ile organik tarım hakkındaki bilgi düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için uygulanan Mann-Whitney U testi sonucunda ($U=130.5$ $z=-3.469$ ve $p=0.001$) aralarındaki ilişkinin anlamlı olduğu ve eğitim düzeyi arttıkça organik tarım ile ilgili bilgi düzeyinin arttığı tespit edilmiştir (Çizelge 5).

Çizelge 5. Araştırmaya katılan üreticilerin organik tarım hakkındaki bilgi düzeylerinin eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları

Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Ortaokul ve altı	37	22.53	833.5	130.5	0.001
Lise ve üstü	15	36.30	544.5		

Üreticilerin organik tarıma başlama amaçları organik tarımın gelişmesi ve devam ettirilmesinde önemli bir etkidir. Anket yapılan üreticilerin tamamına yakını üzüm yetiştiriciliğini çocukluk çağlarından beri yaptığını, üretim aşamasında ilaç ve gübre kullanmadığını dolayısıyla ürünlerinin zaten organik olduğunu ifade etmişlerdir. Organik tarıma hangi amaçla başladıkları ile ilgili soruya anket yapılan üreticilerin %53.8'i desteklemelerden faydalanmak amacıyla %23.1'i çevre ve sağlığa olan hassasiyeti nedeniyle, %11.5'i daha fazla gelir etme amacıyla ve kalan %11.5'i de daha kaliteli ürün elde etmek amacıyla organik tarıma başladığını ifade etmiştir (Çizelge 6). Araştırma alanında sözleşmeli üretim yapan firma bulunmadığından, sözleşmeli üretim nedeniyle ürün satış garantisi olması amacıyla organik tarım yaptığını ifade eden üretici olmamıştır.

Çizelge 6. Anket yapılan üreticilerin organik tarım faaliyetine başlama amaçları

Amaç	Üretici Sayısı	%
Daha fazla gelir elde etme	6	11.5
Desteklemelerden faydalanma	28	53.8
Çevre ve sağlık hassasiyeti	12	23.1
Daha kaliteli ürün elde etme	6	11.5
Toplam	52	100.0

Organik tarımda üreticilerin karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi amacıyla en çok karşılaştıkları sorunların ne olduğu ile ilgili soruya anket yapılan üreticilerin %51.9'u üretim masraflarının fazla olması ile üretilen ürünlerin organik olarak satılamaması, %48.1'i ise sertifikasyon masraflarının fazla olması ile organik tarım hakkındaki bilgi düzeylerinin düşük olmasını belirtmişlerdir. Üreticilerin en çok şikâyetinde bulunduğu konuların başında Mardin ilinde organik ürünleri pazarlayan firmaların olmaması nedeniyle ürettikleri ürünleri konvansiyonel yöntemlerle üretilen ürünlerle aynı fiyatlardan satmaları olarak tespit edilmiştir. Bu sorunlara rağmen üreticilere gelecek yıllarda organik tarıma devam etmeyi düşünüyor musunuz sorusuna üreticilerin tamamı evet cevabını vermiştir. Üreticilerin organik tarımı devam ettirmeyi düşünmesindeki en önemli etkenlerin organik tarım faaliyetine başlamadan önce de kimyasal girdi kullanmamaları ve desteklemelerden faydalanmayı devam ettirmek istemelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Üreticilerin organik tarımla ilgili bilgiye ulaşma düzeyleri ile bilgi edinme kaynakları yapılan faaliyetin teknik ve ekonomik sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Anket yapılan üreticilerin organik tarımla ilgili herhangi bir sorunla karşılaştıklarında başvurdukları bilgi edinme kaynakları incelendiğinde, %92.3'ü TOB il/ilçe müdürlüklerine gittiklerini, %5.8'i internetten araştırma yaptığını ve %1.9'u ise tarımsal danışmanlardan bilgi aldığını ifade etmiştir. Üreticilerin eğitim durumu ile, bilgi edinme kaynakları arasındaki karşılaştırma amacıyla uygulanan Mann-Whitney U testi sonucunda ortaokul ve altı ile lise ve üstü eğitim seviyesine sahip üreticilerin bilgi edinme kaynakları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($U= 230$ $z= -2.08$ ve $p= 0.038$) (Çizelge 7).

Çizelge 7. Araştırmaya katılan üreticilerin organik tarım hakkındaki bilgi edinme kaynaklarının eğitim durumu değişkenine göre incelendiği Mann-Whitney U Testi sonuçları

Eğitim	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Ortaokul ve altı	37	25.22	933.0	230.0	0.038
Lise ve üstü	15	29.67	445.0		

Üreticilerin tamamı organik tarımın teşvik edilmesi ile ilgili yapılan köy toplantıları dışında yayım faaliyetlerinin yapılmadığını bu nedenle özellikle hastalık ve zararlılarla mücadele konusunda kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir. Anket yapılan çiftçilerin diğer sorunları arasında kontrol ve sertifikasyon kuruluşlarına ulaşmada zorluk yaşamaları (%65.4), sertifikasyon maliyetlerinin yüksek olması (%75), üretim teknikleri konusunda yeterli bilgiye sahip olmama (%44.2) ve verilen desteklemeleri yetersiz bulma (%90.4) olarak tespit edilmiştir.

Sonuç

Mardin ilinin arazi yapısı ve özellikle dağlık bölgelerdeki üreticilerin önemli bir kısmının kimyasal ilaç ve gübre kullanmaması ilde organik tarım faaliyetlerinin geliştirilmesi ve yayılmasını kolaylaştırabilecek önemli etkenlerdir. Ancak organik tarım yapan üretici sayısı, söz konusu potansiyelin henüz kullanılmadığını göstermektedir. İl'de organik tarım yapan üreticilerin tespit edilen en önemli sorunları, sözleşmeli üretim olmaması nedeniyle üretilen ürünlerin organik olarak pazarlanamaması ile yayım faaliyetlerinin yetersiz olmasıdır.

Ankete katılan üreticilerin yaş ve eğitim durumuna bakıldığında üreticilerin %55.8'inin 50 yaş üstü ve %61.6'sının ilkokul mezunu veya okuma yazma bilmeyen kişilerden oluştuğu görülmektedir. Üreticilerin yaşı yükseldikçe eğitim durumunun düşmesi ülkemizin kırsal bölgelerinde görülen genel bir durumdur. Ancak yeniliklerin yayılması ve benimsenmesinde eğitim düzeyi yüksek genç bireylerin daha etkili olduğu düşünüldüğünde, yörede gençlere yönelik yayım faaliyetlerinin yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çiftçilerin genel olarak organik tarım faaliyetine yeni başlamış olması ve bilgi kaynaklarından sadece hastalık ve zararlılarla karşılandıktan sonra faydalanması uzmanlaşmanın olmadığını dolayısıyla geleneksel üretim yapısının hâkim olduğunu göstermektedir. Ticari amaçlı üretimden ziyade öncelikle aile ihtiyacını karşılayabilecek kadar ürün üretilmesi ve kalan ürünün satılması çiftçilerin tarımdan düşük gelir elde etmelerine neden olmaktadır. Örneğin 20 dekarlık bir alanda bağcılık yapan ve anketlerimize katılan bir üretici, önceki yıl elde ettiği ürünün sadece aile içi tüketimde (üzüm, pekmez ve pestil olarak) kullanılacak kadar az olduğunu, arazi sürme ve budama dışında herhangi bir işlem yapmadığını ifade etmiştir. Ancak aynı yörede konvansiyonel yöntemlerle telli terbiye sisteminde üretim yapan başka bir üreticinin 1 dekarlık alanda yaklaşık 500 kg ürün aldığı düşünüldüğünde üreticilerin üretim yapısının da değiştirilmesinin gerektiği önemli görülmektedir.

Organik tarımın yaygınlaştırılması ve sürdürülebilmesi sadece üretim alanlarını ve miktarını arttırmakla mümkün değildir. Tüketicilerin de organik ürünleri tercih etmelerinin sağlanması ve bu amaçla bilgilendirilmeleri önemlidir. Anket yapılan üreticilerin ürettikleri ürünleri organik olarak pazarlayamamaları ve konvansiyonel ürünlerle aynı fiyattan satmaları önemli sorunlarından biri olarak görülmüştür.

Yörede kontrol ve sertifikasyon kuruluşları (KSK)'nın bulunmaması ve çiftçilerin bu kuruluşlara ulaşmada güçlük çektiklerini ifade etmeleri de önemli bir sorundur. Kontrol ve sertifikasyon kuruluşları firmalarının kayıtlı üreticilerini ziyaret etmeleri ve sorunlarını çözmeye konusunda yardımcı olmaları gerekmektedir.

Bütün sorunlara rağmen üreticilerin organik tarımın faydalı olduğunu bilmeleri ve gelecek yıllarda da organik tarıma devam etmeyi düşünmeleri İl'de organik tarımın geliştirilmesinin zor olmayacağını göstermektedir. Üretici ve tüketicilerin bilgilendirilmeleri organik ürünlerin arz ve talebini artıracak dolayısıyla hem ticari amaçlı üretim hem de çevre, doğa ve insan sağlığına faydalı ürün üretimini arttıracaktır.

Kaynaklar

- Adanacioğlu, H., Öztürk Coşar, G., Engindeniz, S. (2012). Dünyada ve Türkiye'de organik tarımın kırsal kalkınmaya etkilerinin değerlendirilmesi. Türkiye X. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi. Konya, 5-7.
- Anonim, (2017a). <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf>.
- Anonim, (2017b). Tarım ve Orman İl Müdürlüğü ÇKS kayıtları, Mardin.
- Anonim, (2017c). TÜİK, www.tuik.gov.tr.
- Anonymous, (2015). https://www.ifoam.bio/sites/default/files/annual_report_2016.pdf.
- Ataseven, Y., Güneş, E. (2008). Türkiye'de işlenmiş organik tarım ürünleri üretimi ve ticaretindeki gelişmeler. Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(2), 25-33.
- Atsan, T., Işık, H. B., Yavuz, F., Yurttaş, Z. (2009). Factors affecting agricultural extension services in Northeast Anatolia Region. African Journal of Agricultural Research, 4(4), 305-310.
- Demiryürek, K. (2011). Organik tarım kavramı ve organik tarımın Dünya ve Türkiye'deki durumu. GOÜ, Ziraat Fakültesi Dergisi, 28(1), 27-36.
- Karahan, H., Özsayın, D., Karaman, S. (2015). Organik çilek yetiştiriciliği yapan işletmelerin sosyo-ekonomik açıdan incelenmesi. Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, 19(1), 9-15.
- Kenanoğlu Bektaş, Z., Miran, B. (2006). Manisa ve İzmir illerinde geleneksel ve organik çekirdeksiz kuru üzümün karşılaştırmalı ekonomik analizi. JOTAF/Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi 3(3), 285-295.
- Küsek, G., Türker, M., Gülsever Şaban, F. T. Z., Şahin, G. (2015). Türkiye'de arazi toplulaştırmasında gelişmeler ve arazi bankacılığının uygulanma imkânları. 1. Ulusal Biyosistem Mühendisliği Kongresi, 9-11 Haziran 2015, Bursa.
- Torun, E. (2011). Organik tarımda çiftçilerin bilgi kaynakları (Kocaeli ili Kartepe ilçesi örneği). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Doğa Bilimleri Dergisi 14(4), 53-62.
- Yorgancılar, M. (2016). Organik Tarım. T. C. Kalkınma Bakanlığı. KOP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. 37 s. Konya.